

Mål 14 i Agenda 2030

Naturskyddsföreningens positionspapper

14 HAV OCH MARINA RESURSER



Naturskyddsföreningen



Förord

I september 2015 antog världens ledare "Agenda 2030 för en hållbar utveckling" och dess 17 globala mål, som för första gången knyter samman ambitionerna om en social, ekonomisk och miljömässigt hållbar utveckling. Det unika med de globala målen är också att de är universella. Med detta avses att ländernas åtaganden för att uppnå målen både ska ske på hemmaplan och på den globala nivån.

Sveriges regering har aviserat att Sverige ska vara ledande i genomförandet av Agenda 2030. Denna ambition är utmärkt men förpliktigar också. Trots de framsteg som gjorts globalt de senaste årtionden så står världen inför gigantiska utmaningar, inte minst inom miljöområdet. Regeringen har också aviserat att Agenda 2030-arbetet ska knytas till Sveriges samstämmighetspolitik, formulerat i propositionen Gemensamt ansvar – Sveriges politik för global utveckling. Detta ställer höga krav på samverkan och integrering mellan de olika politikområdena.

Naturskyddsföreningen välkomnar de globala målen som ett ambitiöst övergripande ramverk för världens samlade hållbarhets- och utvecklingsarbete. De 17 målen och 169 delmålen skapar en gemensam utmaning för oss alla att jobba med, med 2030 i sikte.

Föreningens roll i arbetet med Agenda 2030 kommer ske både på global, nationell och lokal nivå. Ett flertal av våra samarbetsorganisationer runtom i världen bidrar på olika sätt till arbetet med de globala målen, vilket vi kommer stötta och samverka kring. I Sverige vill föreningen både bidra genom att samla och motivera folkrörelsen att jobba med målen i den lokala kontexten, men även genom att påverka regeringen att axla rollen som ledande i omställningen. Naturskyddsföreningen har därför tagit fram positionspapper kring sex av de globala målen, samt för det tvärgående området miljögifter, som har en mycket tydlig koppling till föreningens arbete. Syftet med positionspappren är att visa hur vi förhåller oss till respektive mål, men också trycka på aspekter som vi anser av särskild vikt för att nå målen.



1. Inledning

"Bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt för en hållbar utveckling."

Jordens hav befinner sig idag i kris. Aldrig tidigare i mänsklighetens historia har fiskarna, sjöpenorna, korallerna och sjöfåglarna varit så få och föroreningarna så många. Varje dag utrotas arter från våra hav, många utan att vi ens visste om att de existerade.

Över 85 procent av de exploaterade matfiskbestånden är överfiskade eller på gränsen till att bli överfiskade. Destruktiva fiskemetoder såsom bottentrålning har förstört många värdefulla habitat, minskat antalet och utbredningen av många arter, samt försämrat möjligheterna för ekosystemen att återhämta sig. Många viktiga kustekosystem såsom mangroveskogar, sjögräsängar, korallrev och strandängar hotas av exploatering såsom vattenbruk, hamnar och bryggor, hotell och infrastruktur. Idag är bara ett fåtal procent av världshaven skyddade och även i de skyddade områdena saknas ofta begränsning för skadliga verksamheter.

För Naturskyddsföreningen betyder mål 14 i Agenda 2030 främst att haven behöver skyddas från exploatering och föroreningar, samt att det finns förvaltningssystem som säkerställer ett hållbart uttag av dess resurser. Friska hav är en förutsättning för livet på jorden. Nästan hälften av jordens befolkning bor vid kusterna och många människor är helt beroende av haven för att överleva. Levande och friska hav är därför avgörande för att vi ska lyckas utrota fattigdomen och trygga en global livsmedelsförsörjning.

Några av de största hoten mot en hållbar utveckling och människors välbefinnande återfinns inom fiskesektorn, där illegalt, orapporterat och oreglerat fiske samt överexploatering orsakar stor skada. Utvecklingen med störningar i näringskedjor och habitatförstörelse kommer att få förödande konsekvenser för såväl miljön som människors hälsa och försörjningsmöjligheter om den fortsätter. Ny forskning visar på att ca 845 miljoner människor, 11 procent, världen över inom snar framtid kommer att lida brist på essentiella omega-3 syror, zink, järn och vitamin A – detta är särskilt allvarligt i marginaliserade kustsamhällen runt ekvatorn där merparten av proteinupptaget sker i form av fisk.

Konflikt över, och ohållbart nyttjande och förvaltning av, våra hav och fiskeresurser bidrar till djupa orättvisor där marginaliserade kustsamhällen och småskaliga fiskare i låginkomstländer drabbas hårdast. Kvinnor och unga är särskilt utsatta. Trots att det småskaliga fisket omfattar 90 procent av alla världens fiskearbetare, och genererar syssel-

sättning till hundratals miljoner människor, så har det historiskt sett inte uppmärksammats i policysammanhang. Under 2014 antog dock FNs jordbruks- och livsmedelsorgan (FAO) nya "Internationella fiskeriktlinjer för ett hållbart småskaligt fiske för fattigdomsbekämpning och tryggad livsmedelsförsörjning" – de första i sitt slag. Implementering och efterlevnad av dessa riktlinjer är ett viktigt steg för en hållbar utveckling av fiskesektorn.

De marina ekosystemen har också förändrats i grunden av långvarig gödning och utsläpp från jordbruk, skogsbruk, industrier, sjöfart och avlopp. Många gifter sprids till våra hav genom reningsverk, båtliv och luftföroreningar och förgiftar de djur som lever där. Allra värst drabbas toppkonsumenter såsom säl, havsörn och lax. Östersjön är ett av världens smutsigaste hav med fisk som innehåller så höga miljögiftshalter att den bör undvikas av unga kvinnor och barn. Övergödning i våra hav har lett till förändrade artsammansättningar, algbloomningar och syrebrist. Därtill hittas mer och mer plast i våra hav och i de djur som lever där. Trots att det saknas mycket kunskap om källor, spridningsvägar och effekter av plaster i havsmiljön finns möjlighet att agera både nationellt och globalt.

Med ökad fartygstrafik ökar också undervattensbullret i haven. Kunskapen om dess negativa effekter, inte bara på marina däggdjur och fåglar utan också på fiskar, behöver öka och tas omhand i förvaltningen. Främmande arter som konkurrerar med inhemska arter och som påverkar ekosystemen är ett stort problem globalt men kan få särskilt stora effekter i naturligt artfattiga områden såsom Östersjön. Arterna sprids ofta med ballastvatten eller på utsidan av fartyg. Ibland införs de avsiktligt, till exempel för vattenbruk eller fiske, eller när akvarier och dammar avvecklas.

Slutligen så drabbas haven och kusterna hårt av klimatförändringar och utsläpp av växthusgaser. Förurning, uppvärmning och höjda havsnivåer hotar den biologiska mångfalden liksom livsupphället för alla de miljarder människor som bor längs kusterna. Särskilt utsatta är lågt liggande kustnationer i låginkomstländer. Haven, liksom kustekosystem såsom mangrove och sjögräsängar, är i sig fantastiska på att buffra för dessa klimatförändringar. Men i takt med att ekosystem degraderas och mängden utsläpp ökar, hinner de dock inte med.

2. Rekommendationer relaterade till de specifika delmålen

14.1 "Till 2025 förebygga och avsevärt minska alla slags föroreningar i havet, i synnerhet från landbaserad verksamhet, inklusive marint skräp och tillförsel av näringsämnen."

För att detta mål ska uppnås, anser Naturskyddsföreningen att:

- Regeringen och dess myndigheter ska verka för bättre hushållning med näringsämnen i jordbruket bland annat genom krav på integreering av växt- och djurproduktion, kvävefixerande grödor, lokal fosforbalans och rena kretslopp.
- Regeringen och dess myndigheter ska verka för att återskapa och restaurera våtmarker, sjöar och vattendrag som naturliga kvävefällor och översvämningsskydd.
- Åtgärdstakten i moderniseringen av dåligt fungerande enskilda avlopp ska öka.
- Regeringen och dess myndigheter ska verka för att spridningen av marint skräp till våra vattenmiljöer upphör.
- Miljöskadliga båtbottnfärger med giftiga, långlivade eller bioackumulerbara ämnen ska fasas ut till förmån för alternativa mekaniska metoder.
- Regeringen ska förbjuda bly och andra tungmetaller i ammunition och blyfiskeredskap.
- Regeringen och dess myndigheter ska begränsa användningen av och påskynda utfasningen av gamla tvåtaktsmotorer för fritidsbåtar.

14.2 "Senast 2020 förvalta och skydda marina och kustnära ekosystem på ett hållbart sätt för att undvika betydande negativa konsekvenser, bland annat genom att stärka deras motståndskraft, samt vidta åtgärder för att återställa dem i syfte att uppnå friska och produktiva hav."

För att detta mål ska uppnås, anser Naturskyddsföreningen att:

- Regeringen ska skärpa strandskyddet i miljöbalken så att möjligheten att ge dispenser och undantag i värdefulla eller exploaterade områden minskar.
- Aktiviteter som medför buller och undervattensljud ska begränsas och fler hänsynsområden ska bildas utifrån försiktighetsprincipen, med prioritet i områden för tumlare, sälar och fåglar.
- Regeringen ska aktivt verka för att i första hand grannländerna Norge, Danmark och Island ska respektera det internationella moratoriet mot valfångst.
- Oavsiktlig spridning av främmande arter ska förebyggas genom implementering av Internationella Havsorganisationens (IMO) konvention om ballastvatten, avsiktlig spridning ska förbjudas och beivras av ansvariga myndigheter.

14.3 "Minimera och åtgärda havsför-surningens konsekvenser, bland annat genom ökat vetenskapligt sam-arbete på alla nivåer."

För att detta mål ska uppnås, anser Naturskyddsföreningen att:

- Regeringen ska vara pådrivande för en internationell reglering som möjliggör miljöbeskattning av sjöfarten.
- Regeringen och dess myndigheter ska införa mer differentierade farleds- och hamnavgifter för att bland annat stimulera energieffektiva fartyg.
- Miljö- och säkerhetsanpassad fartbegränsning ska införas för sjöfarten, inledningsvis inom Sveriges gränser.
- Regeringen och dess myndigheter ska verka för ett ökat skydd av sjögräsängar och mangroveskogor som en del i att mildra klimatförändringar.
- Regeringen ska införa en statlig inköpspremie för elmotorer.

14.4 "Senast 2020 införa en effektiv fångstreglering och stoppa överfiske, olagligt, orapporterat och oreglerat fiske liksom destruktiva fiskemetoder samt genomföra vetenskapligt baserade förvaltningsplaner i syfte att återställa fiskbestånden så snabbt som möjligt, åtminstone till de nivåer som kan producera maximalt hållbart uttag, fastställt utifrån deras biologiska egenskaper."

För att detta mål ska uppnås, anser Naturskyddsföreningen att:

- Regeringen ska verka för att kommersiellt fiskade bestånd i Sverige och globalt hålls över den populationsnivå, bedömd enligt försiktighetsprincipen, som ger maximala hållbara uttag.
- Svensk fiskeförvaltning ska ge företräde för det fiske som sker med minst miljöpåverkan och som mest bidrar till att tillgodose fattiga människors intressen.
- Regeringen ska flytta ut den svenska trålningsgränsen till 12 nautiska mil från baslinjen.
- EU:s fiskeri- och handelspolitik ska bidra till fattigdomsbekämpning och tryggad tillgång till mat i låginkomstländer och ska vara samstämmig med EU:s utvecklingspolitik.
- Avtal och protokoll mellan EU och tredje land ska bygga på sakliga beståndsuppskattningar, stödja landets småskaliga och hållbara fiskesektor, respektera mänskliga rättigheter, underordnas internationella avtal, samt vara öppna och underlätta för civilsamhällets deltagande i beslutsprocessen, såväl i EU som i tredje land.

14.5 "Senast 2020 skydda minst 10 procent av kust- och havsområdena, i överensstämmelse med nationell och internationell rätt och på grundval av bästa tillgängliga vetenskapliga rön."

För att detta mål ska uppnås, anser Naturskyddsföreningen att:

- Det ska finnas fler skyddade marina områden med förvaltning som effektivt reglerar miljöskadliga verksamheter. Reservaten ska utgöra ett representativt nätverk av habitat samt skydda de mest hotade och känsliga arterna och habitaterna. Områdena ska kontrolleras så att överträdelser motverkas och beivras.
- Regeringen ska intensifiera kartläggningen och dokumentationen av den marina mångfalden genom riktade kontinuerliga anslag.
- Regeringen ska, inom ramen för svensk biståndspolitik, verka för att etablering av skyddade områden sker i samråd med lokalbefolkningen och med hänsyn till försörjning, traditionell och lokal kunskap samt hållbar förvaltning.

14.6 "Senast 2020 förbjuda vissa former av fiskesubventioner som bidrar till överkapacitet och överfiske, avskaffa subventioner som bidrar till olagligt, orapporterat och oreglerat fiske och avstå från att införa nya sådana subventioner, med erkännande av att en ändamålsenlig och effektiv särskild och differentierad behandling av utvecklingsländerna och de minst utvecklade länderna bör vara en integrerad del av förhandlingarna om fiskesubventioner i Världshandelsorganisationen."

För att detta mål ska uppnås, anser Naturskyddsföreningen att:

- Regeringen ska verka för att WTO, The World Trade Organization, förbjuder alla miljöskadliga subventionerna inom fisket, inklusive bränslesubventioner.
- Regeringen ska verka för att all handel med fisk och skaldjur är samstämmiga med miljöavtal såsom konventionen för biologisk mångfald och Code of Conduct, uppförandekod, för ansvarsfullt fiske.

14.7 "Till 2030 öka den ekonomiska nyttan för små önationer under utveckling och de minst utvecklade länderna av ett hållbart nyttjande av marina resurser, bland annat genom en hållbar förvaltning av fiske, vattenbruk och turism."

För att detta mål ska uppnås, anser Naturskyddsföreningen att:

- Regeringen ska genom sitt stöd till "Blue Action Fund", d.v.s en fond som ska bidra till att säkerställa biologisk mångfald genom ökat skydd, samt ett hållbart nyttjande av marina ekosystem och naturresurser, verka för att framtida åtgärder inom ramen för fonden sker under inkluderande former och tar avstamp i mänskliga rättigheter.
- Regeringen ska öka andelen bistånd som går till att stärka fattiga människors möjligheter till hållbart nyttjande, samförvaltning och bevarande av ekosystem och biologisk mångfald.



14.b "Säkerställa tillträde för småskaliga icke-industriella fiskare till marina resurser och marknader."

För att detta mål ska uppnås, anser Naturskyddsföreningen att:

- Regeringen ska ge riktat stöd till FN:s livsmedels- och jordbruksorganisations arbete med implementering och uppföljning av de Internationella riktlinjerna för ett hållbart småskaligt fiske (inklusive FAOs arbete med att utveckla ett Globalt Strategiskt Ramverk för facilitering och genomförande av implementeringen).
- Regeringen ska verka för en EU-fiskepolitik som inkluderar småskaligt fiske i enlighet med ovan nämnda fiskeriktlinjer.
- Regeringen ska verka inom EU, och i svenska biståndsländer, för en utökad kustzon avsedd endast för småskaligt fiske och där industriella EU-fiskeflottor, liksom nationella storskaliga fiskeflottor, inte ges tillträde att fiska.
- Regeringen ska integrera hållbart småskaligt fiske och dess potential för fattigdomsbekämpning i utvecklingspolitiken.
- Regeringen ska verka för att kvinnors roll i fisket och deras deltagande i beslutsprocesser som rör marin och fiskeförvaltning ska synliggöras, värderas och stödjas.

14.c "Stärka bevarandet och hållbart nyttjande av haven och havsresurserna genom att genomföra internationell rätt, såsom den kommer till uttryck i Förenta nationernas havsrättskonvention (UNCLOS), som utgör den rättsliga ramen för bevarande och hållbart nyttjande av hav och havsresurser, vilket erinras om i punkt 158 i slutdokumentet The Future We Want från Förenta nationernas konferens om hållbar utveckling."

För att detta mål ska uppnås, anser Naturskyddsföreningen att:

- Regeringen ska verka för att en sammanhållen global havsförvaltning för havsområden utanför nationell jurisdiktion, i syfte att stärka världshavens

De svenska miljömålen och Agenda 2030

Naturskyddsföreningen ser att det finns ett särskilt behov av att koppla de globala målen till arbetet med de av riksdagen beslutade miljökvalitetsmålen från 1999 samt 2005. Dessa beskriver det önskvärda tillståndet i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till och utgör redan i dagsläget ett etablerat ramverk för Sveriges arbete inom miljöområdet.

Miljömålsarbetet genomförs och följs upp av nästan 30 svenska myndigheter via uppdrag i respektives regleringsbrev. Miljömålssystemet ska värnas. Det utgör en mycket värdefull grundbult som det svenska Agenda 2030 arbetet måste bygga vidare på.

Mål 14 om havet kopplar tydligt an till generationsmålets strecksatser om ekosystem, den biologiska mångfalden, resurseffektiva kretslopp och hushållning med naturresurserna. Det kopplar även mycket tydligt an till miljökvalitetsmålen Hav i balans, Levande kust och skärgård, Giftfri miljö, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag samt Ett rikt växt- och djurliv. Uppnås samtliga dessa miljökvalitetsmål så kommer det också bidra till att nå Mål 2 om ingen hunger samt Mål 15 – hejdan- det av förlusten av biologisk mångfald. Å andra sidan, uppnås inte Mål 3 om klimatförändringarna så kommer inte Mål 14 och de miljökvalitetsmål som är kopplade till havet att kunna nås.

Naturskyddsföreningen är en ideell miljöorganisation med kraft att förändra. Vi sprider kunskap, kartlägger miljöhot, skapar lösningar samt påverkar politiker och myndigheter såväl nationellt som internationellt. Föreningen har ca 226 000 medlemmar och finns i lokalföreningar och länsförbund över hela landet. Välkommen att bli medlem, skänka en gåva eller bli företagssponsor.

PG 90 19 09-2

Åsögatan 115
Box 4625, SE-116 91
Stockholm, Sweden

+46 (0)8 702 65 00
www.naturskyddsföreningen.se



Naturskyddsföreningen